

Verslag verantwoord beleggen 2020

Stichting Personeelspensioenfondsv APG

Inhoud

	Voorwoord	3
	Doelstellingen en resultaten	4
1	Onze aanpak	5
2	Bewust kiezen: ons insluitings- en uitsluitingsbeleid	8
3	Beleggen in de Duurzame Ontwikkelingsdoelen	11
4	Omgaan met klimaatverandering	13
5	Opkomen voor mensenrechten	15
6	Betrokken aandeelhouderschap	18
7	Vooruitblik 2021	20
	Bijlage 1: Hoe berekenen we onze CO ₂ -voetafdruk?	21
	Bijlage 2: Gebruikte afkortingen	22

Voorwoord

Een goed rendement op onze beleggingen is belangrijk, want het rendement levert een belangrijke bijdrage aan de totale pensioenopbouw. PPF APG (hierna 'PPF') wil graag een verantwoorde belegger zijn en maakt dankbaar gebruik van de kennis en kunde van onze uitvoerder op het terrein van verantwoord beleggen. Dat past binnen onze overtuiging dat verantwoord ondernemen op termijn tot betere financiële resultaten leidt. Zo gaat financieel rendement voor een goed pensioen hand in hand met maatschappelijk rendement voor een duurzame toekomst.

In dit verslag leggen we verantwoording af over de inspanningen en resultaten van de uitvoering van ons verantwoord beleggingsbeleid in 2020. In ons beleid ligt de nadruk op het bewust kiezen voor bedrijven die voldoen aan onze criteria op het gebied van mens, milieu en goed bestuur (Environment, Social, Governance; ESG) of die de ambitie hebben om daaraan te voldoen. Daarom beoordelen we alle bedrijven waarin we via aandelen of obligaties kunnen beleggen op rendement, risico, kosten én in hoeverre zij verantwoord te werk gaan.

Ook zoeken we actief naar beleggingen die bijdragen aan een duurzame wereld. Eind 2020 hadden we € 237 miljoen (bijna 16% van het pensioenvermogen) belegd in bedrijven en projecten die bijdragen aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen, zoals duurzame steden en schone energie. Een groot deel van deze beleggingen bestaat uit duurzaam vastgoed en obligaties waarmee overheden en bedrijven duurzame projecten financieren ('gelabelde obligaties'). In 2020 belegden we ook in zogenaamde 'corona-obligaties', waarvan de opbrengst wordt gebruikt om de gevolgen van de pandemie en de lockdown te ondervangen. Voorbeelden van initiatieven die hiermee worden betaald, zijn: uitbreiding van de medische zorg, financiële steun aan het midden- en kleinbedrijf en baanbehoud voor werknemers.

In 2020 was de CO₂-voetafdruk van onze aandelenportefeuille 39% lager dan in het peiljaar 2015. Onze doelstelling van 25% reductie in 2020 is daarmee ruimschoots gehaald.

De pensioensector - waaronder PPF - heeft in 2020 verder invulling gegeven aan het convenant voor Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (IMVB). Daarin heeft een groot aantal Nederlandse pensioenfondsen afspraken gemaakt met de overheid, vakbonden en milieu- en maatschappelijke organisaties om misstanden te voorkomen bij bedrijven waarin wordt belegd.

PPF bouwt graag samen aan een goed pensioen in een leefbare wereld. Daarom vinden we het belangrijk dat we het draagvlak voor ons beleid behouden en versterken, en dat we weten hoe deelnemers denken over verantwoord beleggen. Wij zullen onze deelnemers dan ook, net als het verantwoordingsorgaan en de Raad van Toezicht, blijven betrekken bij de stappen die we zetten.

Doelstellingen en resultaten

Op deze pagina vatten we samen wat we in 2020 als verantwoord belegger hebben bereikt, met tussen haakjes de resultaten in 2019.¹ Verderop in dit verslag gaan we hier dieper op in.

€ 1.497 miljoen (€ 1.379 miljoen)

Totaal belegd vermogen

44% (52%)

Percentage beloningsvoorstellen waar tegen is gestemd

-39% (-37%)

Daling van de CO₂-voetafdruk van onze aandelenportefeuille (t.o.v. 2015)

€ 35,9 miljoen (€ 28,5 miljoen)

Beleggingen in gelabelde obligaties

€ 40 miljoen

Beleggingen in SDG 7: Duurzame en betaalbare energie²

437 (716)

Beursgenoteerde bedrijven waarmee contact was over duurzaamheid en goed bestuur

€ 237 miljoen (€ 182 miljoen)

Beleggingen in de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's)

155 (159)

Bedrijven op onze uitsluitingslijst

5.082 (4.995)

Aandeelhoudersvergaderingen waarop is gestemd

15 (10)

Landen op onze uitsluitingslijst voor staatsobligaties

¹ Deze cijfers hebben betrekking op 31 december 2020. Voor de CO₂-voetafdruk geldt een afwijkend meetmoment (31 maart volgend op het verslagjaar).

² In voorgaande jaren rapporteerden we onze beleggingen in hernieuwbare energie. Met ingang van het verslagjaar 2020 rapporteren we over onze beleggingen in SDG 7: Duurzame en betaalbare energie.

1 Onze aanpak

PPF streeft naar een betaalbaar en waardevast pensioen voor zijn deelnemers, oud-deelnemers en gepensioneerden. Daarnaast willen we verantwoord beleggen, zodat huidige en toekomstige generaties van hun pensioen kunnen genieten in een prettig leefbare wereld. Dat gaat prima samen; duurzaam beleggen én een goed rendement tegen een aanvaardbaar risico.

Beleid voor verantwoord beleggen

PPF heeft sinds 2018 een eigen [beleid verantwoord beleggen](#). Het beleid is tot stand gekomen in samenspraak met het Verantwoordingsorgaan en deelnemers en sluit nauw aan bij de Nederlandse wet en internationale verdragen waaraan Nederland zich heeft verbonden. Daarnaast onderschrijven we een aantal (inter)nationale regels en standaarden, met name de Global Compact van de Verenigde Naties (UNGC), de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en het convenant Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (IMVB).

Het beleid is een verduidelijking van de missie, visie en beleggingsovertuigingen van PPF. Het biedt het bestuur houvast bij het vaststellen van doelstellingen en het nemen van beleidsbeslissingen in de toekomst. De publicatie van het beleid past net als dit verslag in ons streven naar transparantie over doelen, resultaten en dilemma's van verantwoord beleggen.

Onze missie

PPF APG wil voor alle betrokkenen een integer, deelnemersgericht, deskundig en efficiënt pensioenfonds zijn. Een pensioenfonds dat zijn verplichtingen nu en in de toekomst kan nakomen. Belangrijk hierbij is dat PPF APG dichtbij de deelnemer staat en zorgt voor een toekomstbestendig pensioen, tegen redelijke kosten en met beheerste risico's.

Pijlers verantwoord beleggingsbeleid

PPF is een klein pensioenfonds. We zijn realistisch over de impact van onze beleggingen op het streven naar een duurzame wereld. Juist daarom willen we onze invloed zo strategisch mogelijk benutten. In de uitvoering van ons beleid zijn we afhankelijk van onze uitvoerder. In de tabel op pagina 6 hebben we ons beleid in zes pijlers samengevat en geven we aan waar:

- 1) ons beleid *bepalend* is; wij geven precies aan bij de uitvoerder hoe het beleid concreet moet worden toegepast;
- 2) wij over het onderwerp een duidelijke *overtuiging* hebben, maar de inhoudelijke uitwerking aan de uitvoerder laten;
- 3) de praktijk van de uitvoerder in algemene zin goed bij ons verantwoord beleggen beleid past, en wij ons *volgend* opstellen.

1.	Verantwoord beleggen is een integraal onderdeel van ons beleggingsproces	Overtuiging
2a.	We gaan de dialoog aan met bedrijven waarin we beleggen	Volgend
2b.	We maken gebruik van ons stemrecht op aandeelhoudersvergaderingen	Overtuiging
2c.	We willen met onze beleggingen bijdragen aan het klimaatakkoord van Parijs	Overtuiging
3.	We zoeken actief naar beleggingen die duurzame ontwikkeling bevorderen	Volgend
4.	We verwachten van bedrijven dat ze de Global Compact van de Verenigde Naties (UNGC) volgen; we beleggen niet in staatsobligaties van landen met een bindend wapenembargo van de EU of VN-Veiligheidsraad	Bepalend
5.	We maken ons samen met andere beleggers sterk voor betrouwbare Regelgeving om duurzaamheid en goed ondernemingsbestuur te verankeren	Overkoepelend
6.	We vinden het belangrijk om zo eerlijk en transparant mogelijk over het Beleid verantwoord beleggen te communiceren en dragen het beleid actief uit om duurzaamheid te bevorderen	Overkoepelend

Uitvoering door onze vermogensbeheerder

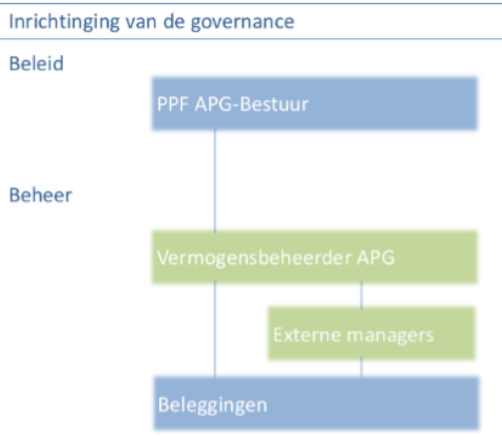
We sluiten voor een belangrijk deel aan bij het verantwoord beleggen beleid zoals onze uitvoerder dat heeft ontwikkeld; dat ambitieniveau past bij ons en op die manier kunnen we de kosten in de hand houden en efficiënt werken. Binnen die kaders maken we onze eigen keuzes. Daarnaast werken we via onze uitvoerder samen met andere grote beleggers om onze invloed te vergroten.

Ons beleggingsbeleid (en daarmee ook het beleid voor verantwoord beleggen) wordt vastgesteld door het bestuur. De uitvoering is ondergebracht bij APG Asset Management (hierna: 'APG'), dat ons pensioenvermogen beheert. Waar in dit verslag wordt gesproken over uitvoering of beheer, is APG uitvoerder of vermogensbeheerder.³

APG heeft een team van 21 specialisten op het gebied van verantwoord beleggen en goed ondernemingsbestuur. Dit team ondersteunt de portefeuillemanagers bij verantwoord beleggen, voert gesprekken met bedrijven over duurzaamheid en goed bestuur, beoordeelt voorstellen voor niet-beursgenoteerde beleggingen en voert het stembeleid uit.

---

³ Meer hierover op onze website in het [document Samenwerking PPF APG en uitvoeringsorganisatie](#).

Verantwoord beleggen en rendement

Wij zijn ervan overtuigd dat we betere beleggingsbeslissingen nemen als we structureel aandacht hebben voor duurzaamheid en verantwoord ondernemen. Door hier goed op te letten, krijgen we een beter beeld van de kansen en risico's van onze beleggingen. Dit blijkt ook uit wetenschappelijk onderzoek (2019) van de Universiteit van Tilburg.⁴ In het beleid lichten we onze visie op de relatie tussen verantwoord beleggen en het risico- en rendementsprofiel van de portefeuille verder toe.

Onze uitvoerder heeft in 2020 een dashboard ontwikkeld dat inzicht geeft in het effect van uitsluiten en insluiten op het rendement van de aandelenportefeuille. Over de afgelopen twee jaar is het effect op het rendement licht positief. Maar conclusies over het effect op de lange termijn zijn pas mogelijk als we het effect over een langere periode hebben gemeten.

---

⁴ Het onderzoek, waarvoor meer dan 2.000 publicaties zijn geanalyseerd, is te lezen op <https://finance-ideas.nl/esg-wetenschappelijke-literatuurstudie/>

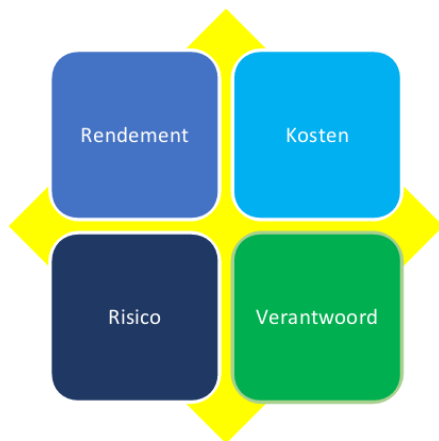
2 Bewust kiezen: ons insluitings- en uitsluitingsbeleid

PPF wil beleggen in bedrijven die verantwoord te werk gaan én naar verwachting een goed rendement opleveren. Inzicht in de ESG-prestaties van bedrijven maakt het mogelijk gericht te kiezen voor beleggingen en effectief in gesprek te gaan met bedrijven over verbeteringen.

Het insluiten van beleggingen

We beoordelen alle bedrijven waarin we via aandelen of obligaties kunnen beleggen op vier criteria:

- Leveren ze een aantrekkelijk rendement op?
- Is het risico aanvaardbaar?
- Zijn de kosten niet te hoog?
- Gaan de bedrijven voldoende verantwoord te werk?

Milieu, maatschappij en goed bestuur nemen we mee in elke beleggingskeuze.

We noemen dit het insluitingsbeleid. Dit beleid is ontwikkeld door onze uitvoerder. PPF hecht belang aan het integreren van ESG in beleggingsbeslissingen, maar laat de keuze voor de wijze waarop dat gebeurt aan onze uitvoerder. We hebben vertrouwen in de kennis en kunde van onze uitvoerder en laten ons periodiek informeren over de resultaten.

Om te bepalen of bedrijven duurzaam en verantwoord genoeg zijn, gaat onze uitvoerder na of ze beleid hebben voor verantwoord ondernemen. Daarbij sluit onze uitvoerder aan bij de principes van de Global Compact van de Verenigde Naties (UNGC). Ook controleren we of bedrijven deze afspraken in de praktijk nakomen en of er incidenten zijn, zoals ongelukken of milieuvervuiling. De criteria verschillen per bedrijfstak en houden rekening met de specifieke risico's in de sector. We kijken ook naar de landen en regio's waar bedrijven actief zijn. Van bedrijven met activiteiten in gebieden met een verhoogd mensenrechtenrisico, verwachten we dat ze een goed mensenrechtenbeleid hebben.

Beleggen, verkopen of verbeteren

Voldoet een bedrijf aan onze criteria én scoort het boven het gemiddelde in de betreffende sector, dan noemen we het een 'koploper'. Dat zijn bedrijven waarin we graag beleggen, op voorwaarde dat de rendements- en risicovoorzichten goed zijn.

Daarnaast zijn er bedrijven die wel goed scoren op rendement, risico en kosten, maar achterblijven op duurzaamheid en verantwoord ondernemen. Die noemen we 'achterblijvers'. In deze bedrijven kunnen we beleggen, maar alleen als we verwachten dat we ze kunnen aanzetten tot verbetering. We moeten het rendement van een belegging in het bedrijf dan aantrekkelijk genoeg vinden om tijd en moeite te steken in zo'n verbetertraject. We noemen zo'n bedrijf een 'belofte'. Onze uitvoerder maakt duidelijk welke verbeteringen er moeten worden gerealiseerd en op welke termijn. Ziet onze uitvoerder niet genoeg vooruitgang, dan verkopen we op termijn de belegging.

Met het insluitingsbeleid voldoen we aan de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en het IMVB-convenant voor:

- het systematisch vaststellen van de negatieve gevolgen van activiteiten van bedrijven waarin wordt belegd voor samenleving en milieu;
- het uitoefenen van invloed op bedrijven om de negatieve gevolgen van hun activiteiten voor samenleving en milieu te beperken.

Verwachtingen voor banken: cultuurverandering

Banken hebben de wettelijke verantwoordelijkheid om het risico op witwassen, omkoping en corruptie te beperken. Ook moeten ze maatregelen nemen om fraude ten koste van hun klanten te vermijden. We verwachten dat banken onder andere beleid hebben om witwassen tegen te gaan en een klokkenluidersregeling instellen.

- Voorbeelden van koplopers: Japan Post Bank, Svenska Handelsbanken en KeyCorp
- Voorbeeld van belofte: Australia and New Zealand Banking Group (ANZ)

ANZ: voorkom witwassen, corruptie en fraude

In 2019 kwamen verschillende incidenten aan het licht bij Australia and New Zealand Banking Group (ANZ). Aanleiding was een onafhankelijk onderzoek naar wanpraktijken in de financiële sector. Het onderzoek leidde tot een gerechtelijke procedure tegen de bank; die zou tussen 2003 en 2016 onterecht bepaalde kosten in rekening hebben gebracht. ANZ moest van de Australische toezichthouder een onderzoek instellen naar de bedrijfscultuur, het bestuur van het bedrijf en het beheersen van niet-financiële risico's. Onze gesprekken met ANZ richten zich op de maatregelen van de bank om dit soort incidenten in de toekomst te voorkomen. Ook vragen wij om openheid over de acties die de bank onderneemt om de bedrijfscultuur te veranderen.

Het insluitingsbeleid is formeel niet van toepassing op andere beleggingcategorieën dan aandelen en bedrijfsobligaties. Niettemin neemt onze uitvoerder ESG-criteria ook mee bij beleggingsbeslissingen in onder andere vastgoed, infrastructuur, private equity en staatsobligaties.

Het uitsluiten van beleggingen

Er zijn bedrijven en landen waarin we op voorhand niet beleggen. Deze staan op onze [uitsluitingslijst](#). PPF belegt niet in:

- staatsobligaties van landen waarvoor een bindend wapenembargo van de VN-Veiligheidsraad of de Europese Unie van kracht is;
- producenten van wapens die verboden zijn volgens internationale verdragen die Nederland heeft ondertekend; clusterbommen, anti-persoonsmijnen en biologische en chemische wapens;
- bedrijven die betrokken zijn bij de productie van tabak;
- bedrijven die betrokken zijn bij de productie van (belangrijke onderdelen van) kernwapens;
- bedrijven die in strijd handelen met de uitgangspunten van de Global Compact van de Verenigde Naties (UNGC).

Als er in de toekomst aanleiding is om nieuwe productuitsluitingen in overweging te nemen, zal het bestuur de verschillende overlegorganen van het fonds bij deze keuze betrekken en de deelnemers informeren.

Bedrijven en landen op de uitsluitingslijst

Eind 2020 stonden 155 bedrijven op onze uitsluitingslijst, waarvan drie op grond van schending van de UNGC.⁵ Sinds 2020 beleggen we niet meer in staatsobligaties van landen waaraan de EU een bindend wapenembargo heeft opgelegd. Hierdoor zijn zes landen toegevoegd aan de uitsluitingslijst voor staatsobligaties⁶; eind 2020 stonden daar in totaal vijftien landen op.

---

⁵ Het Chinese energiebedrijf PetroChina, het Japanse energiebedrijf Tokyo Electric Power Company en de Amerikaanse supermarktketen Walmart.

⁶ Belarus, Myanmar, Rusland, Syrië, Venezuela en Zimbabwe.

3 Beleggen in de Duurzame Ontwikkelingsdoelen

PPF wil een groter deel van het vermogen beleggen in activiteiten die niet alleen een goed rendement opleveren, maar die ook bijdragen aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen.

Toename beleggingen in duurzame doelen

Eind 2020 hadden we € 237 miljoen (2019: € 182 miljoen) belegd in bedrijven en projecten die bijdragen aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen. Deze Sustainable Development Goals (SDG's) zijn in 2015 vastgesteld door de Verenigde Naties en richten zich onder andere op armoedebestrijding, klimaatactie en duurzame steden en gemeenschappen.

De Duurzame Ontwikkelingsdoelen dragen bij aan een leefbare wereld

Wat is een duurzame belegging?

APG heeft samen met een andere pensioenuitvoerder een [raamwerk](#) ontwikkeld om te beoordelen welke bedrijven met hun producten en diensten bijdragen aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen. We noemen dat Sustainable Development Investments (SDI's). Ook andere grote beleggers maken inmiddels gebruik van deze standaard.⁷ Zoals alle beleggingen moeten SDI's voldoen aan onze eisen voor rendement, risico en kosten. Als een bedrijf een reële bijdrage levert aan de SDG's, zien we dat als een extra argument om in dat bedrijf te beleggen.

⁷ In 2020 heeft onze uitvoerder samen met drie andere internationale beleggers het [SDI Asset Owner Platform](#) opgericht. Het platform stelt met gebruik van kunstmatige intelligentie vast of en hoeveel bedrijven met hun producten en diensten bijdragen aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen.

Tomra: op weg naar een circulaire wereld

Bij het grote publiek is Tomra misschien bekend vanwege de emballage-automaten voor lege flessen in de supermarkt. Het Noorse bedrijf is wereldwijd marktleider op het gebied van zulke automaten. Ook loopt Tomra voorop bij de ontwikkeling van sorteermachines voor afvalscheiding en recycling. Via APG beleggen we sinds 2015 in dit bedrijf.

Door de emballage-apparaten van Tomra worden jaarlijks 40 miljard flessen en drinkverpakkingen verzameld voor hergebruik. Door deze en andere toepassingen levert het bedrijf een bijdrage aan de oplossing van het 'plastic soep'-probleem. Ook wordt hiermee jaarlijks de uitstoot van vier miljoen ton CO₂ voorkomen, omdat niet steeds nieuwe flessen hoeven te worden gemaakt. Door slimme sensortechniek kunnen consumenten meerdere flessen ineens aanbieden, bijvoorbeeld in een vuilniszak. De machine sorteert dan zelf.

Duurzaam vastgoed levert de grootste bijdrage

Het grootste deel van onze SDI's bestaat uit vastgoed. We hebben € 104 miljoen belegd in duurzaam vastgoed, waarmee we bijdragen aan SDG 11: Duurzame steden en gemeenschappen. Vastgoed wordt als SDI geclassificeerd als het vier of de maximale vijf sterren krijgt in het jaarlijkse duurzaamheidsonderzoek van de Global Real Estate Sustainability Benchmark ([GRESB](#)).⁸ Andere Duurzame Ontwikkelingsdoelen waarin we relatief veel beleggen zijn SDG 3: Goede gezondheid en welzijn (€ 60 miljoen) en SDG 7: Duurzame en betaalbare energie (€ 40 miljoen).

Groei gelabelde obligaties zet door

Onder onze SDI's bevinden zich veel green, social & sustainable bonds (hierna: gelabelde obligaties). Dit zijn obligaties uitgegeven door bedrijven, overheden en instellingen voor de financiering van sociale en duurzame projecten. Ook beleggingen in gelabelde obligaties moeten voldoen aan onze eisen voor rendement, risico en kosten. Eind 2020 belegden we in 264 gelabelde obligaties met een waarde van € 35,9 miljoen (€ 2019: 28,5 miljoen).

Bijdragen aan de aanpak van de corona-crisis

In 2020 belegde onze uitvoerder in obligaties waarvan de opbrengst wordt gebruikt om de Corona-pandemie te bestrijden en de gevolgen van de lockdown voor mensen en bedrijven te ondervangen. Voorbeelden daarvan zijn financiering van noodmaatregelen in de gezondheidszorg, programma's voor behoud van werkgelegenheid en ondersteuning van het midden- en kleinbedrijf. Zo belegden we in sociale obligaties die de lidstaten van de Europese Unie (EU) helpen bij het voorkomen van ontslagen in getroffen sectoren. Het gaat om leningen die door de EU tegen gunstige voorwaarden aan de lidstaten worden verstrekt. Lidstaten mogen de leningen gebruiken voor invoering of uitbreiding van nationale regelingen voor werktijdverkorting.

⁸ De GRESB-score geeft aan hoe duurzaam een vastgoedfonds is in vergelijking met andere beoordeelde vastgoedfondsen. Vastgoed dat tot de bovenste 20% behoort, krijgt vijf sterren. De 20% laagst scorende vastgoedfondsen krijgen één ster.

4 Omgaan met klimaatverandering

Klimaatverandering brengt kansen en risico's met zich mee voor onze beleggingen. Veranderingen in wet- en regelgeving, de opkomst van nieuwe technologieën en de fysieke impact op bijvoorbeeld gewassen en gebouwen kunnen gevolgen hebben voor de bedrijven waarin we beleggen en daarmee op het rendement van onze beleggingen.

Inzicht in klimaatrisico's

Onze uitvoerder APG belegt in de hele wereld en heeft een gespreide portefeuille. Daarom verwachten we dat de gevolgen van klimaatverandering en de energietransitie zich in de beleggingsportefeuille geleidelijk doen gelden. Wel blijft onze uitvoerder waakzaam voor plotselinge, onverwachte veranderingen. APG brengt klimaatrisico's in kaart en neemt maatregelen om die te verminderen. Onze uitvoerder rapporteert over klimaatrisico's volgens het raamwerk van de Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD) in haar [Verslag Verantwoord Beleggen](#).

In 2020 heeft onze uitvoerder in kaart gebracht welk deel van de staatsobligatieportefeuille is belegd in landen met een hoog klimaatrisico. Daarbij is gekeken naar fysieke risico's (bv. kans op overstromingen of bosbranden) en transitierisico's (die samenhangen met de overgang naar een CO₂-neutrale economie). Over het algemeen geldt dat landen met een lage kredietwaardigheid kwetsbaarder zijn voor klimaatverandering. Onze uitvoerder belegt vooral in staatsobligaties van landen met een hoge kredietwaardigheid, die veelal minder kwetsbaar zijn voor klimaatverandering.

CO₂-voetafdruk aandelenportefeuille

Onze uitvoerder brengt in kaart hoeveel CO₂ wordt uitgestoten door de bedrijven waarin wij aandelen hebben en hoeveel daarvan aan ons is toe te rekenen. Dit wordt de CO₂-voetafdruk genoemd.⁹ In 2020 was de CO₂-voetafdruk van onze aandelenportefeuille 39% lager dan in het peiljaar 2015. Onze doelstelling van 25% reductie in 2020 is daarmee ruimschoots gehaald. Dit komt vooral doordat bedrijven waarin we beleggen hun CO₂-uitstoot hebben verlaagd en we beleggen in bedrijven die in vergelijking met sectorgenoten weinig CO₂ uitstoten.

Beleggen in duurzame en betaalbare energie

Eind 2020 belegden wij € 40 miljoen in het Duurzame Ontwikkelingsdoel 'Duurzame en betaalbare energie'. Door hierin te beleggen, verminderen we klimaatrisico's in onze beleggingsportefeuille en dragen we bij aan de energietransitie. Een deel van deze beleggingen bestaat uit gelabelde obligaties (zie hoofdstuk 3), waarmee overheden en bedrijven duurzame projecten financieren.

---

⁹ Voor de manier waarop deze wordt berekend, zie bijlage 1.

Druk uitoefenen op grote uitstoters

Samen met 575 andere grote beleggers voert onze uitvoerder druk uit op 167 bedrijven die wereldwijd de meeste CO₂ uitstoten. Deze samenwerking bestaat sinds 2017 onder de naam [Climate Action 100+](#). Door krachten te bundelen kan APG mede namens ons effectief druk uitoefenen. Bedrijven wordt gevraagd inzicht te geven hoe klimaatrisico's de onderneming raken en maatregelen te nemen voor vermindering van de CO₂-uitstoot. Binnen Climate Action 100+ maakt APG deel uit van de 'kerngroep' van beleggers die zich vooral richt op de grote olie- en gasbedrijven.

Tegengaan van kolenexpansie

In 2020 verkocht onze uitvoerder ons belang in Korean Electricity Power Company (KEPCO), nadat het bedrijf groen licht had gegeven voor de bouw van nieuwe kolencentrales in Indonesië en Vietnam. Onze uitvoerder maakte vooraf meermalen zijn bezwaren duidelijk, ook namens Climate Action 100+. We verwachten dat bedrijven waarin we beleggen een strategie voeren om hun CO₂-uitstoot sterk te verminderen en geen plannen voor nieuwe kolencentrales ontwikkelen.

5 Opkomen voor mensenrechten

PPF wil dat de bedrijven waarin we beleggen de mensenrechten respecteren. Daarom heeft onze uitvoerder speciaal aandacht voor het voorkomen en aanpakken van misstanden in kwetsbare sectoren.

Global Compact van de Verenigde Naties

Uitgangspunt voor ons beleid voor mensenrechten is de Global Compact van de Verenigde Naties (UNGC). Hierin staan [tien principes](#) voor de omgang van bedrijven met mensenrechten, arbeidsvoorwaarden, milieu en het tegengaan van corruptie.

Mensenrechtenbenchmark

In november 2020 verscheen de vierde rapportage van de Corporate Human Rights Benchmark ([CHRB](#)). De CHRB vergelijkt de mensenrechtenprestaties van 230 bedrijven in sectoren waar het risico op betrokkenheid bij schendingen groot is: kleding, grondstoffen, landbouw, ICT en - in 2020 voor het eerst - de auto-industrie. De index is mede opgericht door APG. De CHRB is voor onze uitvoerder van belang om inzicht te krijgen in de mensenrechtenprestaties van bedrijven waarin we kunnen beleggen. Ook biedt de ranglijst aanknopingspunten om met bedrijven in gesprek te gaan over mensenrechten.

Kwetsbare sectoren

In de afgelopen jaren had onze uitvoerder speciaal aandacht voor enkele sectoren waarin het risico op betrokkenheid van bedrijven bij mensenrechtenschendingen relatief groot is. Deze 'thematische engagements' zijn in 2020 volgens plan beëindigd.

Kinderarbeid in de cacaosector

In Ghana en Ivoorkust - waar 70% van de cacao in de wereld vandaan komt - werken twee miljoen kinderen in de cacao-teelt. Om dit probleem aan te pakken, richtte onze uitvoerder zich op vijf grote afnemers van cacao. Aan bedrijven werd onder andere gevraagd zich publiekelijk vast te leggen op het uitbannen van kinderarbeid in de leveranciersketen. Alle producenten waarmee APG in gesprek was, hebben inmiddels programma's opgezet of verder uitgewerkt om kinderarbeid uit te bannen.

Arbeidsomstandigheden in de kobaltwinning

Kobalt is een onmisbare grondstof voor batterijen in bijvoorbeeld elektrische auto's en smartphones. Onze uitvoerder bracht in 2016 een samenwerking van grote beleggers tot stand voor het tegengaan van kinderarbeid bij de winning van kobalt in Congo, waar de helft van de wereldwijde productie vandaan komt. APG vroeg een aantal grote elektronica-, auto en batterijproducenten om in beeld te brengen waar hun kobalt vandaan komt en maatregelen te nemen als ze misstanden constateren. Bedrijven werken inmiddels onder andere beter samen bij de aanpak van misstanden en hebben programma's ontwikkeld voor steun aan de lokale gemeenschappen waar kobalt wordt gewonnen.

Veiligheid en arbeidsrechten in de kledingindustrie

In kledingfabrieken in lagelonenlanden komen nog vaak misstanden voor, zoals onderbetaling en onveilige arbeidsomstandigheden. APG was sinds 2015 in gesprek met tien grote kledingbedrijven; zij werden aangespoord om transparant te zijn over hun leveranciers, zodat ze kunnen worden aangesproken op hun verantwoordelijkheid voor de productieketen en misstanden sneller kunnen worden aangepakt. Steeds meer modemerken en winkelketens wegen veiligheid bij hun leveranciers mee bij de aanbesteding van orders. Negen van de tien bedrijven waarmee onze uitvoerder in gesprek was, hebben inmiddels een lijst van leveranciers gepubliceerd en het toezicht versterkt.

Eerlijke grondstoffen

In de grondstoffensector is de kans op betrokkenheid van bedrijven bij mensenrechtenschendingen relatief groot. Onze uitvoerder ging in gesprek met circa dertig bedrijven in de sector over kwesties als omkoping en corruptie, aantasting van landrechten, onveilige arbeid en milieuvuiling. APG vroeg bedrijven een mensenrechtenbeleid te ontwikkelen, hun leveranciers te controleren en een goede klachtenregeling in te stellen. Sinds 2015 is het percentage bedrijven in de sector dat beleid heeft voor mensenrechten toegenomen van 60% naar meer dan 80%. Wel blijft het een uitdaging dat het aan de orde stellen van mensenrechten in 'risicolanden' vaak gevoelig ligt.

Digitale rechten

ICT-bedrijven beschikken over veel persoonlijke gegevens van hun klanten. Als ze daar niet zorgvuldig mee omgaan, kan dat leiden tot datalekken, schending van privacy of aantasting van de vrijheid van meningsuiting. We spreken van 'digitale rechten'. Onze uitvoerder richtte zich op acht bedrijven in de ICT-sector. APG vroeg ze tot op bestuursniveau aandacht te hebben voor privacy en mensenrechten, openheid geven over beleid en uitvoering in de praktijk en met andere bedrijven samen te werken om schending van digitale rechten te voorkomen. Na toenemende kritiek van consumenten en de invoering van strengere wet- en regelgeving, geven bedrijven hun klanten inmiddels meer opties om zelf te bepalen wat er met hun data gebeurt .

IMVB-convenant

In 2018 ondertekenden wij – net als meer dan 70 andere Nederlandse pensioenfondsen – het convenant Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (IMVB). Daarin hebben de deelnemende pensioenfondsen afspraken gemaakt met de overheid, vakbonden en milieu- en maatschappelijke organisaties om misstanden te voorkomen bij bedrijven waarin ze beleggen. De IMVB-afspraken zijn gebaseerd op de OESO-regels voor multinationale ondernemingen en de Guiding Principles van de Verenigde Naties ([UNGP](#)).

In 2020 hebben we verder invulling gegeven aan de afspraken in het IMVB-convenant. Vóór 31 december 2020 hebben wij de bepalingen van het convenant opgenomen in ons beleid voor verantwoord beleggen. Wij:

- stellen vast en beoordelen ('identificeren en prioriteren') de negatieve gevolgen ('impact') van onze beleggingen op mens en milieu, zoals betrokkenheid bij mensenrechtenschendingen;
- gebruiken onze invloed als belegger om deze negatieve gevolgen te voorkomen of beperken.

Op onze website lichten we toe hoe we de [zorgvuldige uitvoering](#) (due diligence) van de OESO-regels en de UNGP in ons beleid hebben ingericht. Halverwege 2022 loopt het IMVB-convenant af en moeten de deelnemende fondsen alle afspraken hebben ingevoerd.

6 Betrokken aandeelhouderschap

Bedrijven presteren beter als ze goed worden bestuurd en oog hebben voor de lange termijn. Daarom maken we als aandeelhouder via onze uitvoerder actief gebruik van onze invloed om duurzaamheid en goed bestuur te bevorderen. Als daartoe aanleiding is, gaat onze uitvoerder met een bedrijf in gesprek. Ook oefenen we ons stemrecht uit bij alle bedrijven waarvoor we mogen stemmen op de aandeelhoudersvergadering.

Uitoefenen van ons stemrecht

Onze uitvoerder heeft in 2020 over bijna 55.000 voorstellen gestemd. We kunnen aan zoveel stemmingen meedoen, doordat onze uitvoerder een duidelijk stembeleid heeft. Dat geeft richting voor stemmingen over reguliere agendapunten op Algemene Aandeelhoudersvergaderingen (AVA's) van bedrijven. In veel gevallen stemt een stemadviesbureau namens ons op basis van dit beleid. Bij voorstellen die nadere bestudering of speciale aandacht vragen, brengt onze uitvoerder namens PPF zelf een stem uit.

Stemmen over beloningen

In 2020 stemden we over 1.981 beloningsvoorstellen. Bij 44% van de voorstellen was dit een stem tegen (2019: 52%). Onze uitvoerder verwacht dat bedrijven waarin we beleggen in het jaarverslag duidelijk maken hoe wordt omgegaan met de beloning voor bestuurders, wat de doelstellingen zijn en welke prestaties moeten worden behaald voordat een variabele beloning wordt uitbetaald. Ook wil APG dat bedrijven die wereldwijd de meeste CO₂ uitstoten een meetbare doelstelling hebben voor vermindering van de uitstoot en die koppelen aan de beloning voor de bestuurders. Is dat niet zo? Dan stemt onze uitvoerder tegen de bestuurdersbeloning, een bestuurdersbenoeming of het jaarverslag. In 2020 gebeurde dat onder andere bij Philips 66 en Devon Energy.

Stemmen over beloningen in Nederland

Wettelijk is bepaald dat vanaf 2020 het beloningsbeleid van een Nederlands beursgenoteerd bedrijf ten minste 75% van de aandeelhoudersstemmen achter zich moet krijgen. Onze uitvoerder stemde samen met andere beleggers vier keer met succes tegen het beloningsbeleid van een Nederlands bedrijf. APG stemde ook tegen bij Ahold-Delhaize. Het moederbedrijf van Albert Heijn heeft het belang van duurzaamheid bij het vaststellen van de beloning verminderd. Bovendien gebruikt Ahold-Delhaize maar één criterium om vast te stellen hoe duurzaam het bedrijf is. Toch werd het beloningsbeleid aangenomen omdat de meeste aandeelhouders wel instemden.

Stemmen over bestuurders

In 2020 hebben we gestemd over (her)benoeming van 20.282 bestuurders. Van de voorgestelde kandidaten kon 73% op onze steun rekenen. Dit percentage is vergelijkbaar met 2019. Onze uitvoerder kijkt bij het stemmen over de (her)benoeming van bestuurders of het bestuur evenwichtig en divers is. Ook moet de meerderheid van de niet-uitvoerende bestuurders onafhankelijk zijn. Alle bestuurders moeten de juiste kennis, ervaring en vaardigheden hebben. De samenstelling en de prestaties van het bestuur en van individuele bestuursleden moeten regelmatig worden geëvalueerd.

Onze uitvoerder wil dat bestuurders individueel worden benoemd en regelmatig voor herbenoeming worden voorgedragen. Bij grotere bedrijven, en vooral bedrijven in sectoren met een grote impact op mens en milieu, moet er een verantwoordelijke bestuurder voor duurzaamheid zijn. Ook vraagt APG van bedrijven dat ze bij de benoeming van bestuurders rekening houden met diversiteit wat betreft sekse, etnische achtergrond, opleiding, persoonlijkheid en leeftijd. Wij zijn ervan overtuigd dat diversiteit in het bestuur tot betere beslissingen leidt.

Invloed uitoefenen op bedrijven via engagement

In gesprekken met bedrijven maakt onze uitvoerder duidelijk wat we verwachten op het gebied van duurzaamheid en goed bestuur. Vaak bundelen we hierbij onze krachten met andere beleggers. In 2020 heeft onze uitvoerder met 437 beursgenoteerde bedrijven gesproken over ESG-thema's. Meer over de manier waarop we via APG invloed uitoefenen op bedrijven waarin we beleggen in hoofdstuk 2, 4 en 5 van dit verslag.

Samen werken aan duurzaamheid

Samen met andere beleggers maken we ons nationaal en internationaal sterk voor betrouwbare regelgeving op het gebied van duurzaamheid en goed ondernemingsbestuur. We zijn onder andere aangesloten bij [Eumedion](#), een vereniging van institutionele beleggers in Nederland die als doel heeft de prestaties van beursgenoteerde bedrijven op het gebied van ESG te verbeteren.

APG sloot zich in 2009 als een van de eerste vermogensbeheerders aan bij Principles for Responsible Investment (PRI). Dit door de Verenigde Naties gesteunde netwerk van inmiddels meer dan 3.000 institutionele beleggers, banken en vermogensbeheerders trekt samen op om verantwoord beleggen verder te ontwikkelen.¹⁰

De Nederlandse Stewardship Code (2019) heeft als doel het versterken van het verantwoord en betrokken aandeelhouderschap van institutionele beleggers – zoals pensioenfondsen. In de code zijn eisen opgenomen over onder andere het aangaan van de dialoog met Nederlandse beursgenoteerde bedrijven waarin wordt belegd, het uitoefenen van het stemrecht en transparante communicatie daarover. PPF onderschrijft het [Verantwoord Beleggen & Stewardship Beleid](#) van onze uitvoerder.

---

¹⁰ De publieke rapportage van APG aan PRI is [hier](#) beschikbaar.

7 Vooruitblik 2021

In 2021 gaan we ons beleid voor verantwoord beleggen herijken; waar nodig scherpen we het beleid aan en actualiseren we onze doelstellingen. Voor de herijking van het beleid zullen we ook onze deelnemers raadplegen.

Regelgevers, toezichhouders en pensioenfondsen zelf letten steeds meer op de zorgvuldige uitvoering van verantwoord beleggen. In 2020 hebben we voorbereidingen getroffen voor de inwerkingtreding van de EU Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR), die in maart 2021 is ingegaan. Hierin staan eisen aan pensioenfondsen bij het verschaffen van informatie over de duurzaamheid van beleggingen.

PPF vindt het belangrijk om te weten hoe deelnemers denken over verantwoord beleggen. Daarom zullen we ook in 2021 aandacht blijven besteden aan toegankelijke en duidelijke communicatie over verantwoord beleggen. Op die manier willen we onze deelnemers betrekken bij de beleidskeuzes die we maken en het draagvlak voor het verantwoord beleggen beleid behouden en vergroten.

Bijlage 1 Hoe berekenen we onze CO₂-voetafdruk?

De uitstoot van CO₂ speelt een belangrijke rol bij de opwarming van de aarde. Het is daarom van groot belang dat de wereldwijde CO₂ -uitstoot wordt beperkt.

Sinds 2013 meet onze uitvoerder de CO₂-voetafdruk van onze beleggingen in beursgenoteerde aandelen. Ook hebben we een doelstelling voor het verminderen van de CO₂-voetafdruk van onze beursgenoteerde aandelenportefeuille. Sinds het peiljaar 2015 is de CO₂-voetafdruk van de aandelenportefeuille met 39% gedaald.

Voor het bepalen van de CO₂-voetafdruk kijkt APG hoeveel van de CO₂-uitstoot van de bedrijven in de aandelenportefeuille voor onze rekening komt, op basis van het percentage van de aandelen in die bedrijven dat wij bezitten. Hierbij gaat het om de CO₂ die bedrijven zelf uitstoten (scope 1) en de CO₂ die wordt uitgestoten bij de productie van de door bedrijven ingekochte energie (scope 2).

Bij het berekenen van de CO₂-voetafdruk per belegde euro maakt onze uitvoerder gebruik van het prijspeil van beleggingen in 2015. Hierdoor voorkomen we dat sterke dalingen en stijgingen van de aandelenkoersen invloed hebben op de CO₂-voetafdruk. Ook wordt gecorrigeerd voor de verdeling in de portefeuilles over ontwikkelde en opkomende economieën tussen 2015 en nu. Het resultaat is dat de gerealiseerde afname uitsluitend het gevolg is van de beleggingskeuzes van onze uitvoerder en van de reductie van de CO₂-uitstoot van de bedrijven waarin wij beleggen.

De beschikbaarheid van emissie-gegevens van beursgenoteerde aandelen is over het algemeen goed, vooral voor bedrijven in CO₂-intensieve sectoren in de ontwikkelde markten. Niettemin spelen schattingen van dataleveranciers een belangrijke rol, vooral voor kleinere bedrijven en bedrijven in opkomende markten.

Bijlage 2 Gebruikte afkortingen

APG AM	APG Asset Management: vermogensbeheerbedrijf van onze uitvoerder APG
CHRB	Corporate Human Rights Benchmark; in 2017 opgerichte benchmark die circa 100 bedrijven op hun mensenrechtenprestaties vergelijkt
CO₂	Kooldioxide; het belangrijkste broeikasgas
ESG	Environmental, Social and Governance; milieu, maatschappij en goed ondernemingsbestuur – onderwerpen waarvoor aandacht is bij verantwoord beleggen
GRESB	Global Real Estate Sustainability Benchmark; organisatie opgericht door onder andere APG die de duurzaamheidsprestaties van vastgoedfondsen vergelijkt
IMVB-convenant	Afspraken van een groot aantal Nederlandse pensioenfondsen, waaronder PPF, over Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
PRI	Principles for Responsible Investing; wereldwijde samenwerking van circa 3.000 pensioenfondsen, vermogensbeheerders en bedrijven die verantwoord beleggen willen bevorderen
SDG's	Sustainable Development Goals; ontwikkelingsdoelen die de Verenigde Naties in 2030 bereikt wil hebben om de wereld duurzamer te maken
SDI	Sustainable Development Investment; een belegging die aantrekkelijk is uit financieel oogpunt en bijdraagt aan het realiseren van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's)
SFDR	Sustainable Finance Disclosure Regulation; Europese wetgeving die voorschrijft waaraan de informatieverstopping van pensioenfondsen over de duurzaamheid van hun beleggingen moet voldoen
TCFD	Taksforce on Climate-related Financial Disclosures; internationale standaard voor het rapporteren over de impact van klimaatverandering door bedrijven en vermogensbeheerders
UNGC	United Nations Global Compact; internationaal erkende principes voor het handelen van bedrijven op het gebied van mensen- en arbeidsrechten, milieu en het tegengaan van corruptie.
UNGP	United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights; internationale richtlijnen op het gebied van mensenrechten voor bedrijven